

Heltäckande svensk lärobok i reumatologi

Anna Engström-Laurent, Ido Leden, Ola Nived, Gunnar Sturfelt, red. **Reumatologi**. 231 sidor. Stockholm: Liber Utbildning, 1994. Pris ca 585 kr. ISBN 91-634-0124-X.

Recensent: chefsöverläkare Bo Ringerts, reumatologiska kliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Reumatologin är en specialitet som omfattar ett stort antal olika diagnoser. En lättillgänglig lärobok inom ämnesområdet är välkommen. Boken ger korta sammanfattningar av de olika reumatiska sjukdomarna med betoning på klinik och diagnostik. Den är rikligt illustrerad, och texten sammanfattas ofta i överskådliga faktarutor. I slutet av boken finns också fina representativa färgbilder.

Författarna betonar i förordet att syftet med boken är att ge en sammanfattning av dagens kunskaper inom reumatologin och att tonvikten har lagts på diagnostik av de olika sjukdomstillstånden.

Den vänder sig till läkare och läkarstuderanden men också till sjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter eller andra vårdgivare som kommer i kontakt med patienter med reumatiska sjukdomar.

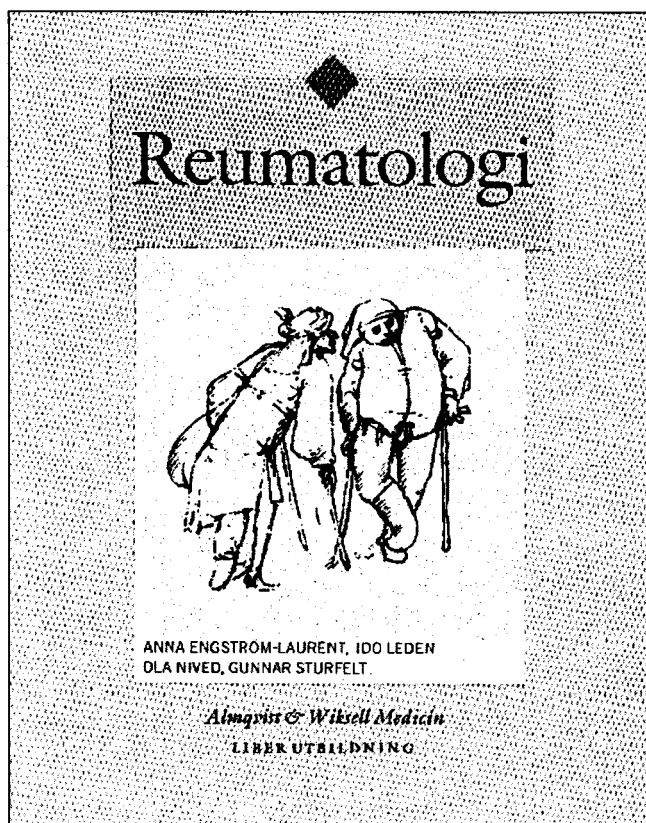
Reumatologi med historisk förankring

Boken inleds med ett kapitel om reumatologins historia som på ett mycket trevligt sätt ger en tillbakablick framför allt över hur reumatologin utvecklades i Sverige under 1900-talet. Dessutom inleds varje kapitel med en kortfattad historik om de olika sjukdomstillstånden.

Efter den inledande historiska genomgången följer ett långt kapitel om reumatoid artrit (RA) med en utförlig beskrivning av den kliniska bilden och de extraartikulära manifestationerna som man ser vid RA. Stor vikt har lagts vid hur man registrerar de olika kliniska fynden och hur man gör en funktionsbedömning.

I de följande kapitlen får man en kortfattad beskrivning av reumatiska sjukdomstillstånd hos barn, och därefter följer en översikt över de skondyloartriterna, till vilka räknas pelvospondylit och reaktiva artrit. Efter ett kapitel om infektiösa artrit och ett om

NYA BÖCKER

kristallartriter kommer en genomgång av de systeminflammatoriska reumatiska sjukdomarna med tonvikt på systemisk lupus erythematosus (SLE).

Bokens andra del, som omfattar de icke-inflammatoriska sjukdomarna i rörelseorganen, börjar med en omfattande genomgång av generella och lokala smärttillstånd. Tonvikten har lagts på fibromyalgi men också, på ett föredömligt sätt, på de lokala mjukdelssyndromen med genomgång av de olika lokaliseringarna. Kapitlet avslutas med en kortfattad beskrivning av ergonomi och belastningssjukdomar.

I de följande kapitlen beskrivs artros, osteopena skellettsjukdomar och även ett kort kapitel om idrottsmedicin. Boken avslutas med en mycket bra genomgång av invärtesmedicinska sjukdomar med symptom från rörelseapparaten.

Ofullständigt om läkemedelsterapi

Även om boken inte har som mål att i detalj beskriva hur olika behandlingar skall skötas är det viktigt att flertalet av de vanligaste läkemedlen också omnämns. I kapitlet om barnreumatiska sjukdomar

nämns inte t ex Klorokinofosfat och Salazopyrin, trots att dessa läkemedel ofta används. Vid Wegeners granulomatos nämns inte trimetoprim-sulfonamid som under många år föreslagits som ett behandlingsalternativ vid detta tillstånd. Mot torra slemhinnor vid Sjögrens syndrom är det vanligt att man använder sig av bromhexin även om detta inte med säkerhet har effekt. Under många år har kolchicin använts vid Behçets sjukdom framför allt mot munsår och genitila sår. Vid polykondrit har man med framgång använt sig av cyklosporin A.

När det gäller de övriga terapibeskrivningarna är de i de flesta fall heltäckande, men man frågar sig varför metotrexat och dess biverkningar beskrivs mer ingående under psoriasisartritavsnittet trots att det idag är betydligt fler patienter med RA som behandlas med metotrexat. Dessutom tycker jag att man skall betona vikten av tidigt insatt antireumatisk terapi vid RA för att om möjligt begränsa utveckling av ledsador.

Konstiga ord

Som nämndes inledningsvis vänder sig boken inte en-

bart till läkare utan till alla som i sitt arbete kommer i kontakt med patienter med reumatiska sjukdomar. Det är därför anmärkningsvärt att så många medicinska benämningar och ord inte förklaras närmare i texten, då man i andra sammanhang ger en utförlig beskrivning av betydelsen av olika fackuttryck. För konsekvensens skull hade det kanske varit bra med en ordlista med tanke på läsarnas varierande bakgrund och baskunskaper.

En liten detalj är också att smålederna i händerna benämns metacarpophalangeal (MCP) medan smålederna i fötterna har fått en mer försvenskad stavning – metatarsofalangeal (MTF).

Lättillgänglig översikt

Sammanfattningsvis är det mycket glädjande att vi äntligen fått en heltäckande svensk lärobok i reumatologi som på ett lättillgängligt sätt ger en god översikt i ämnet och som säkert för många vårdgivare, som ofta har kontakt med patienter med symptom eller sjukdomar i rörelseorganen, kommer att underlätta kontakt med patienterna och därigenom förbättra kommunikationen mellan vårdgivare och patient. •

Guldorn om hjärtsvikt

Naranjan S Dhalla, Robert E Beamish, Nobuakira Takeda, Makoto Nagano, eds. **The failing heart**. 524 sidor. New York: Lippincott-Raven, 1995. Pris \$ 114. ISBN 0-7817-0311-5.

Recensent: avdelningsläkare Emil Pantev, kardiologiska mottagningen, Universitetssjukhuset, Lund.

»The failing heart» är ett motsättningarnas verk. Här ställs mikro mot makro och vardagskardiologen inför dagens molekylärmedicinska explosion på området. En stark författargeografisk orientering utanför USA kan finna sin förklaring i att stammen till boken är material från »The International Conference on Heart Failure», Winnipeg, Canada, 1994.

Sannolikt gör denna selektion att stora namn från kliniken, tex Eugene Braunwald och Milton Packer, saknas i författarlistan samtidigt som

man efterlyser inlägg från ledande molekylärmedicinska grupper.

Sammanfattade konferensbidrag

Verket är disponerat i tre huvudavsnitt avhandlande patofysiologi och klinik, ventrikulär remodelering och renin-angiotensinsystemet (RAS) samt terapi av hjärtsvikt. I dessa blandas väl sammanfattade och referenstyngda översiktsartiklar med frontlinjemolekylärbiologi och djurexperimentella resultat. Vart och ett av de 39 bidragen avslutas med en kort sammanfattning.

Boken ger en bra bild av bl a den diastoliska dysfunktionens komplexa patofysiologi och lämnar utförliga kommentarer till de tillgängliga terapeutiska alternativen. Den berör i egna avsnitt flera idag föga uppmärksammade entiteter som postinfarktssvikt, respirationsstörningar vid hjärtsvikt och betydelsen av substanser som carnitin, vitamin-E, taurin och thyreoideahormon.

Här står också att finna utomordentliga sammanfattningar av kunskapen kring den diabetiska kardiomyopatin, hjärtats lokala RAS och den hormonella och strukturella remodeleringsprocessen efter akut hjärtinfarkt. Skillnader mellan ACE-blockad och AT II-receptorblockad avhandlas i flera artiklar, medan skelettmuskulaturens roll belyses i en kort ehuru bra översikt.

Vissa brister

Bokens titel förespeglar en bred syn på sviktsyndromet. Uppmärksammade och viktiga patofysiologiska begrepp som apoptos och inflammationsmekanismen vid hjärtsvikt saknas. Antikoagulation är inte heller berörd. Kommentarer kring antiarytmikabehandling återspeglar i hög grad uppfattningar på den amerikanska kontinenten. Flera av kapitlen är knapphändigt illustrerade, vilket förstärker intrycket av rapportering av basala forskningsresultat i stället för av den referensbok som »The failing heart» på många sätt är.

Nödvändig för referenshyllan

Såväl den nyfikne kardiologen, som den basalt forskningsintresserade kommer här att finna sina guldkorn. »The failing heart» är en nödvändig kunskapsuppdatering på större medicinkliniker och kommer

NYA BÖCKER

att fylla en plats på referenshyllan under åtminstone den närmaste tvåårsperioden. •

Vardagspediatrik för den breda öppenvården

Olle Sverre Haga. **Hverdagspediatri.** 329 sidor. Oslo: Allmenpratikererien, 1995. Pris 328 nkr. ISBN 82-518-3221-7.

Recensent: biträdande överläkare Clay Thorell, barn- och ungdomsmottagningen, Sollentuna vårdcentral.

Boken, som är skriven på norska, avses vara »mest möjlig användbar för den primære målgruppen, som er allmennpraktikere og nyutdannede leger». Författaren har enligt min mening lyckats bra.

Boken spänner över det breda pediatrika öppenvårdsfältet. Den har en väl disponerad och mycket omfattande innehållsförteckning på tio sidor samt ett lika långt sakregister (stikkord) i slutet. Det är alltså lätt att hitta i den.

Föräldrarna en resurs

Redan inledningsvis kommer ett av de viktigaste kapitlen, nämligen det om mötet med patient och föräldrar. Författaren konstaterar att det är någonting speciellt med barnpatienter. De har föräldrar, och föräldrar har nästan alltid viktiga och vederhäftiga upplysningar att ge. De kan sina barn bättre än någon annan, och läkaren gör klokt i att lyssna noga på dem.

Bra tips ges om hur man skall göra mötet mellan barn, föräldrar och doktor så givande som möjligt.

Vikten av att ta ställning både till barnets allmäntillstånd och till dess psykomotoriska utveckling framhålls föredömligt. Information till föräldrarna i olika avseenden behandlas utförligt, även praktiska detaljer som hur man skall få i ett motsträvigt barn medicin.

Mycket värdefullt anser jag det vara att författaren tar upp autismscreening hos 1,5–2 år gamla barn, s k CHAT (checklist for autism in toddlers) samt screening för dolda, neurologiska handikapp såsom DAMP

(dysfunktion i fråga om avledbarhet, motorik och perception, ADD (attention deficit disorder) och ADHD (attention deficit hyperactivity disorder).

Diagnostiktips vid ospecifika symtom

I öppenvårdspraktiken träffar läkaren ofta på ospecifika symtom såsom feber hos barn, nedsatt aptit, avvikelser i längd- och viktutveckling.

Goda tips ges i kapitel 3 om i vilka banor doktorn ska tänka för att koppla symtomen till möjliga diagnoser och utredningsgång. Sådant är inte alltid så lätt att få fram i de stora och detaljerade läroböckerna.

Praktiska råd

Kloka och praktiska råd ges också om sjukdomar hos dagisbarn, varningssignaler rörande barnmisshandel och sexuella övergrepp, doktors uppträdande vid fall av plötslig spädbarnsdöd samt om anamnesupptagning vad gäller adipositas hos barn, anorexi och bulimi.

Ett viktigt och informativt avsnitt är skrivet av den välkände barnallergologen, professor Kjell Aas, som ger råd om tillvägagångssätt, när man misstänker att luftvägssymtom beror på inom- eller utomhusmiljö. Han behandlar också sådant som »sjuka» byggnader och kvalitetsrensning m m.

Vardagliga problem och allvarliga åkommor

Överläkare Leiv Ose, som länge förestått lipidkliniken vid barnkliniken på Rikshospitalet i Oslo, medverkar med ett intressant parti om diagnostik av lipidrubbingar hos barn.

I ett par kapitel om sjukdomar, dels i öron, näsa, hals och mun, dels i urinvägar och könsorgan, tar författaren upp »vardagliga» problem av speciellt intresse för läkare vid barnavårdscentralen samt även allvarligare åkommor som falsk krupp, epiglottit och testistorion.

Astma hos små barn är inte alltid lätt att upptäcka. I ett avsnitt om lungsjukdomar ger författaren värdefulla påpekanden om när diagnosen astma bör misstänkas.

»Checklistor» över diagnoser

När det gäller mag-tarm-sjukdomar ges bra »checklis-

tor» över möjliga diagnoser och goda anvisningar om undersökningsteknik. Påpekan- det att hela patienten måste undersökas kan inte nog understrykas.

Klokt om invandrar- och flyktlingbarn

Viktiga och »matnyttiga» är också de avsnitt som behandlar barnortopedi, kramper, huvudvärksutredningar, försenad talutveckling, dyslexi, anemi och hudblödningar samt de kloka och mycket aktuella råd som ges om hur man bäst omhändertar invandrar- och flyktlingbarn och deras föräldrar.

Vissa avvikelser från svensk praxis

I vissa fall skiljer sig råd om behandling från praxis i Sverige. Det gäller bl a spädbarnsuppfödning (där värde välling saknas och där vi inte längre ger »tran» eller motsvarande), avsnörning av vårtor samt rekommendationer om vissa läkemedel för behandling av bl a enures, spädbarnskolik, hudinfektioner och obstipation. Skiljaktigheterna är dock inte av avgörande art.

Nöjsam läsning

Sammanfattningsvis har det varit ett rent nöje att läsa »Hverdagspediatri». Den är intressant, lättläst, modern och vederhäftig och tar upp det allra mesta av det som den tilltänkta målgruppen kan stöta på inom vardagspediatriken. Den bedöms vara av värde även för svenska läkare. •

Vad kostar boken?

Det händer att den uppgift om bokpriset som Läkartidningen uppger i recensioner inte stämmer med det pris bokhandeln begär.

Vi har successivt övergått till att ange priset i utgivarlandets valuta, eftersom många faktorer gör att ett omräknat pris lätt blir missvisande. Valutakursen kan variera, bokhandelsn omkostnader likaså.

Vi vill ge våra läsare rådet att kontrollera priset med bokhandeln innan boken beställs. Det händer att kostnaden för en bok blir upp till dubbelt så stor som en direkt omräkning efter valutakursen antyder.